

Ομιλία κ.Μαχ Μανου, νομικού και Προέδρου του Ιδρύματος «Μνήμη Albert Cohen» .

Κέρκυρα, 22 Οκτωβρίου 2022

Αγαπητοί Φίλοι,

Θα με πιστεύατε αν σας έλεγα ότι ταξίδεψα από το Παρίσι και ήλθα εδώ στην Κέρκυρα από το Παρίσι για να σας ενημερώσω και να ανταλλάξουμε σκέψεις για ένα σημαντικό έγγραφο;

Αντιλαμβάνεστε περί τίνος πρόκειται; Ποιό είναι αυτό το «χαρτί», αυτό το έγγραφο με το οποίο ταξιδεύουμε σε χώρες του εξωτερικού που έχει τη δύναμη να μας ενώνει αλλά και να μας χωρίζει;

Ε, λοιπόν αυτό το έγγραφο για το οποίο βρίσκομαι ανάμεσά σας, σήμερα, στην οικεία αυτή αίθουσα του Ανακτόρου των Αγίων Μιχαήλ και Γεωργίου, είναι το διαβατήριο, έντυπο με παγκόσμια ισχύ, ως αποδεικτικό στοιχείο ταυτότητας και ιθαγένειας του κατόχου του!

Γνωρίζατε ότι εδώ στο κέντρο της πόλης, όχι μακριά μας, το 1895 γεννήθηκε ένας Κερκυραίος, όπως θεωρούσε τον εαυτό του, ονόματι Αλμπέρ Κοέν; Αυτός ο διακεκριμένος Κερκυραίος συγγραφέας θα αφιερώσει αργότερα ένα μεγάλο μέρος της ζωής του για να εδραιωθεί και να λειτουργήσει παγκοσμίως αυτό το απαραίτητο ταξιδιωτικό έγγραφο, το διαβατήριο, για όλους, και για τους δικαιούχους καθεστώτος πρόσφυγα.

Αργότερα, ο ίδιος ο Αλμπέρ Κοέν, βραβευμένος συγγραφέας μυθιστορημάτων, επιχειρώντας έναν απολογισμό του έργου του, ομολογεί ότι το διαβατήριο ήταν το προσφιλέστερο «βιβλίο» του, έργο για το οποίο ένιωθε ιδιαίτερα περήφανος και ευτυχισμένος.

Μπορούμε να τον παρακολουθήσουμε στην προβολή του ντοκιμαντέρ που θα ακολουθήσει, με τίτλο:

«Αλμπέρ Κοέν, ο διπλωμάτης».

Αυτό λοιπόν το «έγγραφο» που αποκαλεί «το πιο ωραίο βιβλίο του» είναι το διαβατήριο Κοέν που προορίζεται για τους πρόσφυγες, μετανάστες και τους απάτριδες, όπως πληθυσμοί που μετακινήθηκαν βίαια κατά το 1946. Με το διαβατήριο, κάθε ταξιδιώτης κατέχει ένα έγκριτο έγγραφο ταυτότητας και έναν τίτλο ταξιδιώτη, τίτλος υπό την διεθνή ασφάλεια και προστασία, που εξασφαλίζεται από τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών.

Το διαβατήριο αυτό κατοχυρώθηκε από τη συμφωνία του Λονδίνου στις 15 Οκτωβρίου 1946 που ίδιος προετοίμασε και επιμελήθηκε. Το κείμενο αυτό περιλαμβάνεται λέξη προς λέξη στο άρθρο 28 της πολύ σημαντικής για το προσφυγικό ζήτημα Συνθήκης της Γενεύης το 1951.

Το δικαίωμα ασφάλειας και προστασίας, των στερημένων από δικαιώματα και νόμιμα έγγραφα προσφύγων, το οποίο εξασφάλισε αυτή η Συνθήκη, παραμένει μέχρι σήμερα σε ισχύ.

Τα συνυπογράφοντα κράτη της Συνθήκης της Γενεύης αναλαμβάνουν να θέσουν αυτό το διαβατήριο στη διάθεση κάθε πρόσφυγα, κάθε ανθρώπου που στερείται πατρίδα και αναγνωρίζεται ως άπατρις στη χώρα του και σε κάθε τρίτη χώρα που συνυπογράφει την Συνθήκη αυτή.

Πολλοί ανάμεσά σας, στην αίθουσα αυτή, θα θυμούνται σίγουρα πως εδώ στην Κέρκυρα, το 2013, αναφέραμε τη συμβολή του Νορβηγού επιστήμονα, τιμημένου με βραβείο Νόμπελ της Ειρήνης, το 1922, Fritjof Nansen. Ο Νάνσεν, κατόπιν αιτήματος από την *Κοινωνία των Εθνών*, στις αρχές της δεκαετίας του 1920, συνέλαβε την ιδέα για το πρώτο έγγραφο πιστοποιητικού ταυτότητας και ταξιδιού για απελπισμένους πρόσφυγες. Συγκεκριμένα, εφαρμόστηκε για εκατοντάδες χιλιάδες απάτριδες πρόσφυγες από τη Ρωσία και την Αρμενία, μετά το τέλος του Πρώτου Παγκοσμίου πολέμου.

Ο Κοέν, όπως και ο Νάνσεν, ήταν άνθρωπος του αιώνα του. Αντίθετα με τον Νορβηγό Νάνσεν, ο Αλμπέρ έζησε τις αντιξοότητες του 20ού αιώνα καθώς υπήρξε εξόριστος στην Ελβετία, από τη Γαλλία, κατά τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο ως Οθωμανός υπήκοος. Υπήρξε εξόριστος και στο Λονδίνο, επίσης από τη Γαλλία, κατά τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, διότι ήταν Εβραίος.

Του άρεσε του Αλμπέρ Κοέν να παραθέτει την εξής παροιμιώδη λαϊκή φράση, πιθανόν ρωσική, που αναφέρει ότι ο άνθρωπος είναι φτιαγμένος από τρία πράγματα, ένα σώμα, μια ψυχή και ...ένα διαβατήριο.

Λόγιος, πολυμαθής ο Κοέν, γνώριζε την ιστορία αυτού του εγγράφου, του διαβατηρίου. Ήταν μια ιστορία που είχε αρχίσει στην αυγή του δυτικού πολιτισμού και μάντευε τις σύγχρονες προκλήσεις και προοπτικές για το μέλλον.

Πρώτα η Ιστορία

Ξαναβρίσκουμε τα ίχνη αυτού του εγγράφου ήδη από τον 5^ο αιώνα π.χ. πριν τη σύγχρονη εποχή, στο Βιβλίο του Νεεμιά της Παλαιάς Διαθήκης. Αργότερα κατά τον 15^ο αιώνα στη Γαλλία, στο απαιτούμενο αυτό έγγραφο, που επιτρέπει την είσοδο, που ανοίγει μια πόρτα, διακρίνουμε μια τυπική διαδικασία που απαιτείται για διάβαση και πρόσβαση σε οχυρωμένες πόλεις. Αυτή η τυπική διαδικασία θα εξελιχθεί στη διαδικασία της έκδοσης του διαβατηρίου.

Μετά τη Γαλλική Επανάσταση, το Σύνταγμα του 1791 στη Γαλλία εφάρμοσε και εγγυήθηκε για κάθε ελεύθερο άνδρα και γυναίκα τη θεμελιώδη αρχή για ελεύθερη διακίνηση, να **πάει** σε άλλο μέρος, να **μείνει**, να **φύγει**.

Στον 19^ο αιώνα, με τη δραστηριοποίηση και την ανάληψη ελέγχου από τον ΟΗΕ, των διαρκώς αυξανόμενων μεταναστευτικών ροών, αυτό το έγγραφο, το διαβατήριο, θα αποδειχθεί σημαντικό, απαραίτητο για κάθε μετανάστη που ελπίζει να επωφεληθεί από την ελεύθερη μετακίνηση.

Σύμβολο του κρατικού μονοπωλείου και ισχυρός δείκτης των υπηρεσιών του κράτους, οι κανονισμοί που συνδέονται με το διαβατήριο και με τη βίζα, παρέχουν σε κάθε κυβέρνηση τη δυνατότητα να ρυθμίσει διεξοδικά την έκταση του δικαιώματος και τη διάρκεια της διαμονής των αλλοδαπών σε όλη την επικράτεια.

Ο Αλμπέρ Κοέν γνώριζε επίσης, καθώς είχε υπηρετήσει στο Δημόσιο και στη διεθνή διπλωματία, μετά το 1920, ότι οι καταστάσεις 'άπατρις, πρόσφυγας' δεν το ήθελε για κανέναν. Όσο δραματικές κι αν είναι αυτές οι καταστάσεις αυτή η θέση, το status του απάτριδος, του μετανάστη, που δεν επιθυμεί κανείς, κάτω από ιδιαίτερες συνθήκες, γίνεται πλεονέκτημα –πολύ σχετικό- που πρέπει να το αποκτήσει, να το αξίζει, να το διατηρήσει.

Ο Κοέν ήταν συνταξιούχος όταν υπογράφηκε η Σύμβαση της Γενεύης του 1951 για τους πρόσφυγες και του 1954 για τους απάτριδες. Όμως ήξερε ότι αυτά τα σημαντικά κείμενα, που ήδη προετοίμαζε κατά το διάστημα που δραστηριοποιούνταν με ζήλο στο Λονδίνο και αργότερα στη Γενεύη-, θα παρείχαν εγγύηση για το έγγραφο του διαβατηρίου και για τα δικαιώματα των προσφύγων και των απατρίδων. Εξάλλου, γνώριζε ήδη τελικά ότι θα επαφίεται πάντοτε στην καλή θέληση των κυβερνήσεων να καταστούν –ή όχι- τα κείμενα αυτά αποτελεσματικά.

Το διακήρυξε εξάλλου σε μια ομιλία του από το βήμα του ΟΗΕ, το 1949 : « Εμείς , (η Ύπατη Αρμοστεία για τους πρόσφυγες) δεν είμαστε ένα κράτος, αλλά 'ο,τι μπορούμε να κάνουμε το κάνουμε. »

Στις μέρες μας, σημαντικά τμήματα πληθυσμών της ανθρωπότητας, εκατό εκατομμύρια ανθρώπων περίπου το 2022, ξεριζωμένοι από τον τόπο τους, ξεκινούν από τον τόπο τους, αναζητώντας συνθήκες φυσικής και υλικής ασφάλειας. Βρίσκονται υπό τον φόβο, και δικαιολογημένα φοβούνται ότι θα υποστούν διώξεις, λόγω της φυλής των ή λόγω της θρησκείας των, της εθνικότητας ή για τις πολιτικές πεποιθήσεις ή γιατί ανήκουν σε κάποια κοινωνική ομάδα, λόγω προκαταλήψεων.

///

Ακόμη κι αν ο Κοέν δεν αγνοούσε τα πλεονεκτήματα αλλά και τα μειονεκτήματα σχετικά με τη διαδικασία της γενίκευσης του διαβατηρίου και της βίζας, δεν μπορούσε να μαντέψει μέχρι ποιο σημείο οι σύγχρονες διεθνείς νομοθετικές διατάξεις θα δημιουργούσαν νέες δυσκολίες στην ελεύθερη μετακίνηση των σύγχρονων προσφύγων και απατρίδων όπως

- Η τυπική διαδικασία, τα απαραίτητα έγγραφα, για την έκδοση της βίζας, είναι ακόμη ανυπέρβλητα εμπόδια. Χωρίς τη βίζα, το διαβατήριο του πρόσφυγα ή του απάτριδος καταλήγει ένα 'χαρτί' χωρίς αξία.
- Αυτό το χαρτί, το διαβατήριο, ακόμη κι αν συνοδεύεται από τη βίζα είναι άχρηστο αν δεν είναι αναγνώσιμο από «μηχανογραφική μονάδα».
- Τα καταγεγραμμένα ηλεκτρονικά και βιομετρικά χαρακτηριστικά στο διαβατήριο που έχουμε μαζί μας ή στα συρτάρια μας δεν είναι εγγράψιμα σε όλους τους σύγχρονους τύπους των διαβατηρίων που εκδίδονται ειδικά για τους πρόσφυγες και απάτριδες.

Τι θα έκανε ο Αλμπέρ Κοέν αν ζούσε σήμερα? Δεν θα αγωνιζόταν για να εξασφαλίσει το ίδιο επίπεδο ελευθερίας μετακίνησης και τους ίδιους διοικητικούς περιορισμούς και υποχρεώσεις με τον εθνικό υπήκοο μιας χώρας, όπως στον νόμιμο πρόσφυγα που ζεί στη χώρα αυτή?

Κι εμείς, στο Ίδρυμα Μνήμη Αλμπέρ Κοέν, είμαστε πεπεισμένοι ότι θα αγωνιζόταν γι αυτό.

Γι αυτόν το λόγο, θα ολοκληρώσουμε το όραμα του. Εδώ, μαζί σας! Εδώ στον τόπο σας, στην Κέρκυρα, στο ίδιο το σπίτι, όπου γεννήθηκε ο Αλμπέρ Κοέν, ο μοναχογιός της Λουίζας και του Μάρκου Κοέν στις 15 Αυγούστου του 1895. Είναι καθήκον μας και προνόμιο μας να ολοκληρώσουμε το έργο του.

Ας αποφασίσουμε, από σήμερα, να υποστηρίξουμε, να ανοικοδομήσουμε, να αποκαταστήσουμε αυτό το επιβλητικό ετοιμόρροπο, κτήριο που βρίσκεται δυο βήματα από εδώ, στην οδό Σούλεμπουργκ, αρ. 41. Το κτήριο αυτό θα στεγάσει το »Ευρωπαϊκό κέντρο του διαβατηρίου- Αλμπέρ Κοέν«.

Όταν αυτό το ερειπωμένο κτήριο ανακαινισθεί, θα μετατραπεί σε χώρο μνήμης και ιστορίας για τους επισκέπτες, τουρίστες, μαθητές σχολείων. Θα υποδέχεται πρόσφυγες συγγραφείς, στο πλαίσιο της συνεργασίας μας με το Νορβηγικό Ίδρυμα I-CORN. Στο χώρο αυτό, θα οργανώνονται τακτικά συναντήσεις από ειδικούς στο αντικείμενο αυτό, από όλο τον κόσμο, προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι. Σκοπός μας είναι να εγγυηθούμε την αποτελεσματικότητα, την ισότητα στη διαδικασία των δικαιωμάτων κατά την μετακίνηση των πληθυσμών, σύμφωνα με τις συνθήκες του 1951 και 1954, με τους πολίτες των χωρών που τους υποδέχονται.

Τα πρόγραμμά μας είναι βέβαια φιλόδοξα, ωστόσο περιγράφεται σε λίγες γραμμές ως εξής:

- Να επιδιώξουμε την υπογραφή των συνθηκών της Γενεύης το 1951 και 1954 από τα λίγα κράτη που δεν το έχουν υπογράψει ακόμη.
- Να επιδιώξουμε την αναγνώριση και την αποδοχή από όλα τα κράτη που υπέγραψαν τις παραπάνω συνθήκες, το αδιαμφισβήτητο καθεστώς του πρόσφυγα και του απάτριδος, κάτοχο του διαβατηρίου που εκδίδεται τακτικά και ο οποίος εισέρχεται ή διαμένει νόμιμα, με τίτλο, στην επικράτειά τους.
- Απλοποίηση και ελάφρυνση των περιοριστικών συνθηκών, σχετικά με το χρόνο και το χώρο, μέχρι την χορήγηση της βίζας, ώστε να ισχύουν όταν πρόκειται για περιπτώσεις όπως: δυνατότητα πρόσληψης για εργασία ή για εγγραφή και συνέχιση Σπουδών ή ακόμη για οικογενειακή επανένωση, όταν τα άλλα μέλη της οικογένειας διαμένουν σε άλλη χώρα.
- Επίσης, να αναπτυχθεί η πρόσβαση σε ηλεκτρονικά διαβατήρια, σύμφωνα με τις προδιαγραφές που θέτει η ΟΑΚΙ (η Παγκόσμια Οργάνωση Πολιτικής Αεροπορίας), με βιομετρικά και ηλεκτρονικά χαρακτηριστικά.

Το Ίδρυμα μας, συνειδητοποιώντας τις ηθικές και νομικές προκλήσεις, εύχεται να δράσει ενεργητικά, θέτοντας συγκεκριμένα τους εξής στόχους:

-Να καταγράψει λεπτομερώς σε κάθε κράτος και σε ομάδες κρατών, τα τεχνικά και πολιτικά εμπόδια που υφίστανται σχετικά με την αποτελεσματικότητα των δικαιωμάτων που αντιστοιχούν στο καθεστώς του πρόσφυγα ή του απάτριδος.

Να θέσει στην υπηρεσία κάθε Κράτους, ή ομάδας Κρατών, το ελάχιστο έναν ή μία νομικό επιστήμονα, που θα συλλέξει πληροφορίες και γνώμες. Να διαθέτουν οι επιστήμονες αυτοί την ικανότητα να διεκδικήσουν σε οποιοδήποτε μέρος, από τις τοπικές και επαρχιακές αρχές, τη δεσμευτική ισχύ των προθέσεων, του πνεύματος των Συνθηκών της Γενεύης σχετικά με το θέμα του διαβατηρίου και των κατηγοριών της βίζας.

Για το λόγο αυτό, τον Οκτώβρη, κατά τον χρόνο που πέρασε, στη Γενεύη, θέσαμε ως στόχο να συγκροτήσουμε σταδιακά, μετά να συγκεντρώνουμε, κατά τακτά διαστήματα, στην Κέρκυρα, Γενεύη, Λονδίνο, Παρίσι, το Διεθνές Δίκτυο των Amici Curiae – Άρθρο 28 του Ιδρύματος, με στόχο να ενισχυθεί, για όσο χρειαστεί, με τεχνικές και υλικές υποδομές για να δραστηριοποιηθεί τοπικά, με πλήρη αυτονομία, εν ονόματι μας.

Θα σας ενημερώνουμε, βεβαίως, για την πορεία και την πρόοδο των στόχων μας.

Και εδώ στην Κέρκυρα, μπορούμε από τώρα να κινητοποιηθούμε για να αναγερθεί, να υψωθεί πιο γρήγορα «το Ευρωπαϊκό Κέντρο του Διαβατηρίου- Αλμπέρ Κοέν».